כתנאי יש יליד בית כו'. תימה היכי משמע ליה מתוך הך ברייתא דרבי חמא מלי טעמא בטומאת לידה לעולם אימא לך דסבר יולדת דופן וימול לח' והאי דמלריך עדילה בספחה משום דבעינן אחר אינה חשובה גיורת עד שתטבול כדנפקא לן ביבמות בפרק המולך (דף מו.)[8]:

בגון שלקח זה שפחה וזה עוברה. פירש בקונטרס דהוי מלי למימר כגון שלקח שפחה מעוברת וילדה קודם עדילה אלא רבותא נקט דאפילו בעבלה ואח"כ ילדה משכחת לה מקנת כסף וימול לא"[2] וקשה לר"י דא"כ ת"ק לעניל ה"ל למינקט נמי הך רבותא ואמאי קאמר (ב) מקנת כסף וימול כו'[3] אפילו נקח מעוברת נמי אלא שלקח זה שפחה וזה עוברה אלא ואמאי נקח זה שפחה וזה עוברה הוי שפיר דומיא דלכם[7] וכגירסת שאילתות דרב אחאי גרסה לר"י דגרסי[8] כגון שלקח שפחה וולדה עמה מיהו תימה לר"י דהוה מלי למינקט רבותא[1] אפילו אלא ולדה עמה כגון שלקח שפחה מעוברת וילדה קודם עדילה וי"ל דניחא ליה למינקט כדקתני בברייתא במילתיה דת"ק ועוד אומר ר"י דמשום הכנ קראי ימול לאחד וימול לשמונה דיליד בית ומקנת כסף כתיבי בפרשת לך לך הלכך ימא לאסכוחיכו בכה"ג דשייך קודם מתן תורה אלא הוה עדילה ואע"ג דיליד בית נימול לא' לר' חמא לא משכחת לה אלא אחר מתן תורה בילדה ואח"כ עבלה מיהו כל מה שיכול לקייס לפני מתן תורה מקיים: **בגון שלקחה ע"מ שלא להטביל"ה.** וכדמפר' ביבמות בפרק המולך (דף מח:) דלקח על מנת שלא לגיירו יכול להשהותו הרבה:

כל ששהה שלשים יום באדם וח' ימים בבהמה. אינו שוין דיוס שמנה כלאחר שמנה כדמוכח לקמן דעבד להו עיגלא תילתא ביומא דשבעה וקאמר אי איתרחיתו עד לאורתא הוה אכלינן מיניה ויוס שלשים כלפני שלשים כדתנן בנכורות בפ' יש נכור לנחלה (דף מט.) ואפילו רבי עקיבא דפליג לא קאמר אלא דמספקא אם הוא כלפני שלשים או כלאחר שלשים ולענין אבילות אפילו ר"ע מודה דהוה כלפני שלשים משום דהלכה כדברי המיקל באבל:

מיימהל

לה א מיי' פ"ט מהל' מילה הלכה יא טוש"ע יו"ד סי' שלא סעיף ה ורי"ד סי' רסו סעיף י:

לו ב מיי' שם הלכה ז סמג עשין כז טוש"ע יו"ד סי' רסב סעיף ג וסימן רסו סעיף י:

לז ג ד מיי' שם הלכה ד ה סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רסו סעיף ח:

לח ה מיי' שם הלכה יג וס"פ מהל' יבום הלכה כב וס"פ מהל' רוצח ומפלת נפש הלכה ו וס"פ מהל' אבל הלכה ו סמג עשין נא ועשין רכבנן ב טוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף ל וסי' שנב סעיף ד וסי' שמח סעיף ו ופוס"ע אה"ע סי' קנו סעיף ד:

לט ו מיי' פ"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה ד (וס"ג מהל' איסורי מזבח הלכה ח) סמג לאוין עה וקלב עשין קעח:

תורה אור השלם

1 וּפִדְוֵי מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא: במדבר יח טז

2 שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַיְיָ: ויקרא כב כז

מוסף רש"י

כל ששהה ל' יום באדם. משעולר מי שלשים יום (יבמות לז:) שהיה שלשים יום (שם פ:). אינו נפל. ואפילו לא כלו לו חדשי עיבור, דאמרינן לעצעה נעמרה לורתו ואפתסי עד שמיני (שם ס:) ופוטר אם אמו מן החלליה (שם לז:). **ספיקא הוי.** ומוקמא ולא מתיימנא, ודוקא אי מספקא לן אי כלו לו חדשיו אי לא, אבל אי קים לן דכלו לו חדשיו תנן במסכת נדה (מנ:) תיעוק בן יומו פוטר מן היבום (יבמות לז:).

מוסף תוספות

א. והוי כלוקח שפחה שלא להטבילה דשמעתין. תוס' הרא"ש. ועי' תכמת שלמה. מהרש"ל, ופפ"ל. **ב.** כגון שלקח זה שפחה וזה עובר דלא הוי דומיא דלכם. תוס' הרא"ש. **ג.** לקח שפחה וולדה עמה. תוס' הרא"ש. **ד.** כיון שהאם והעובר שניהם של ישראל הם. תוס' הרא"ש ועי' מהרש"ל. **ה.** נימול לאחד. תוס' הרא"ש. **ו.** לר' חמא מקנת כסף נמול לאחד. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

הניחא למאן דאמר קנין פירות [לאו] בקנין הגוף דמי, אלא למאן דאמר קנין פירות (לאו) בקנין הגוף דמי. ומהלוקת היה על זה בין ר' יוחנן ובין ריש לקיש, ותמצא מחלוקתם בהרבה מקומות מן התלמוד. במסכת גיטין בפרק השולח גט לאשתו (דף מז) איתמר המוכר שדהו לפירות ר' יוחנן אמר מביא וקורא ריש לקיש אמר מביא ואינו קורא, ר' יוחנן אמר מביא וקורא קנין פירות בקנין הגוף דמי, ריש לקיש אמר מביא ואינו קורא קנין פירות לאו בקנין הגוף דמי. ובבא בתרא בפרק יש נוחלין (קלו) מכר הבן בחיי האב וכו'. ובמס' יבמות בפרק החולץ (לו) כמו כן. ותאת אחת מג' הלכות כריש לקיש כמו שאמר רבא הלכתא כריש לקיש בהני תלת חדא הא, אבל בכל מקום שיש מחלוקת בין ר' יוחנן וריש לקיש הלכה כר' יוחנן לבד מהני תלת.

ונתחדשה הלכה איני והא איתמר יוצא דופן ומי שיש לו שתי ערלות רב הונא ורב חייא בר רב חד אמר מחללין עליו את השבת וחד אמר אין מחללין עד כאן לא פליגי אלא לחלל עליו את השבת אבל לשמנה ודאי מהלינן ליה והא תליא כתנאי יש יליד בית שנימול לאחד ויש יליד בית שנימול לשמנה יש מקנת כסף שנימול לאחד ויש מקנת כסף שנימול לשמנה יש מקנת כסף שנימול לא' ויש מקנת כסף שנימול לשמונה כיצד לקח שפחה מעוברת ואח"כ ילדה זהו מקנת כסף הנימול לשמונה לקח שפחה וולדה עמה זו היא מקנת כסף שנימול לא' ויש יליד בית שנימול לאחד ויש יליד בית שנימול לשמנה כיצד לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה זהו יליד בית הנימול לשמנה רב חמא אומר ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית שנימול לאחד הטבילה ואחר כך ילדה זהו יליד בית הנימול לשמנה ותנא קמא לא שני ליה בין הטבילה ואח"כ ילדה בין ילדה ואח"כ הטבילה דאע"ג דאין אמו טמאה לידה נימול לשמנה (אמר רבא) בשלמא לר' חמא משכחת לה יליד בית נימול לא' יליד בית נימול לח' מקנת כסף נימול לא' ומקנת כסף נימול לח' ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית שנימול לאחד הטבילה ואח"כ ילדה זהו יליד בית שנימול לח' מקנת כסף נימול לשמנה כגון שלקח שפחה מעוברת והטבילה ואח"כ ילדה מקנת כסף נימול לאחד כגון שלקח זה עוברה אלא לת"ק בשלמא כולהו משכחת להו אלא יליד בית נימול לאחד היכי משכחת לה א"ר ירמיה בלוקח שפחה לעוברה הניחא למ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי מאי איכא למימר אמר רב משרשיא בלוקח שפחה ע"מ שלא להטבילה תניא ר"ש בן גמליאל אומר כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה ישמנת ימים בבהמה אינו נפל שנאמר ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן וגו' הא לא שהה ספיקא הוי

מימהל

ונתעברה אצלו לא הוי עובר מקנת כסף אלא יליד בית שנימול לח' דדומיא דלכם הוא. ולקמיה מפרש יליד בית הנימול לאחד אליבא דמ"ק: **רבי חמא אומר.** הטבילה לשם עבדות והלה עליה שם תורת שפחה ישראל דנתחייבה בכל מצות שהאשה חייבת בהן והויא טומאה לידה זהו יליד בית שנימול לח': **ילדה והטבילה זהו יליד בית שנימול לאחד.** דכל שאין אמו טמאה לידה אין ממתינין לו לח' כדכ' אסי: **בשלמא לרבי חמא.** דשני בין הטבילה ואחר כך ילדה לילדה ואח"כ הטבילה: **משכחת לה.** כולהו יליד בית נימול לאחד ילדה ואח"כ הטבילה יליד בית נימול לח' הטבילה ואח"כ ילדה ושייכה בשנתעברה אצלו דלא הוי מקנת כסף. מקנת כסף נימול לח' כגון שלקח שפחה מעוברת וילדה לאחר שהטבילה ואח"כ ילדה ואחר כך הטבילה בין הטבילה ואחר כך ילדה ולמימר מקנת כסף נימול לא' כגון שלקח שפחה מעוברת ועובדה וילדה ואחר כך הטבילה אלא דנותא אשמעינן דאפילו בהטבילה ואח"כ ילדה משכחת לה. והא דשני מקנת כסף נימול לא' לרבי חמא אלא אמר כגון שלקח שפחה וולדה עמה משום דאם כן ילדה קודם טבילה היא ומאי אריא עולד קודם שלקחה אפילו עולד משלקחה נמי לרבי חמא נימול לא': **אלא יליד בית נימול לא' היכי משכחת לה.** הא ודאי דומיא דלכם הוא הואיל ולאו בטומאת לידה תליא לדידיה: **בנוקח שפחה לעוברה.** ואפילו מישראל הוא טומאה לידה עשכר עבדה לאו דומיא דלכם הוא הואיל ואין לו חלק בתמו: **הניחא לר.** פלוגתא דר"ל ורבי יוחנן בבבא בתרא (דף קלו.): **שלקחה על מנת שלא להטבילה.** דלא שייכא בה תורת חיובא דמצות כלל דלאו דומיא דלכם הוא אבל לטומאת לידה לא חיישינן בילדה ואח"כ הטבילה: **ופדויו.** בבכור אסיר כתיב: **מבן חדש.** מדתלי בהכי שמע מינה עכשיו נתברר שהוא בן קיימא ולא קודם לכן: **הא לא שהה.** שלשים יום בתמה ובבהמה ח' ימים ספיקא הוי. הש"ס פריך עלה:

מימהל

ו) [יבמות עב.], ז) [מגילה ו: מיר יח: תמורי יח.], ח) [ר"מ מ"ג, ד] ט"ק קח: ל. ס"מ ל:. י"ב נ. קלו: קמ. יבמו' לו: [נזיקין מז: מח. ערכין כו:], ט) [יבמות שם וקף ס:] נדה מד: [תוספ' פט"ז], י) [עי' רש"י יבמות עב. ד"ה אחי פעלות], יא) [ויקרא יב], יב) [בעיל קלב.], יג) [פרשת לך לך סימן טו].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ה"ג הא מילתא וכו' מלד לקח שפחה מעוברת ואח"כ וכו' שנימול לשמונה כגון שלקח שפחה מעוברת והטבילה ואח"כ ילדה: (ב) תוס' ד"ה כגון שלקח זה וכו' הן רבותא ואמאי קאמר לקח שפחה וולדה עמה זו היא מקנת כסף שנימול לאחד אפילו לקח מעוברת נמי:

גליון הש"ס

גמ' שלקח זה שפחה וזה עוברה. עיין בספר המלך פי"ג מהל' (נדה) [נדרים] ה"ל וכקנות המובן סי' רנו סעיף ג וכפסר כמוכה בלף יא בתי"ס (פ"ס) [מעגילין]: **שם שמנת ימים בבהמה.** עי' מנחות דף לו ע"א תד"ה שומע אני:

רבינו חננאל

ומקשינן עלה וכל שאמנו טמאה לידה נימול לשמונה ומי שאין אמו טמאה לידה אינו נימול לשמנה, והרי יוצא דופן שאין אמו טמאה לידה, דתניא וילדה עד שתלד המקום הולד פרט ליוצא דופן, ר' שמעון אומר יוצא דופן הרי הוא כילוד וחייבין עליו קרבן ובלבד שהוא פטור מחמש טלעים. ואיתמר יוצא דופן ומי שיש לו ב' ערלות, רב הונא ורב חייא בר רב, חד אמר מחללין עליו את השבת וחד אמר אין מחללין עליו את השבת, עד כאן לא פליגי אלא לחלל עליו את השבת אבל ודאי לשמונה מהלינן ליה. ופרקינן הא בהא תליא, האומר מחללין עליו את השבת סבר נימול לח' והאומר אין מחללין סבר אינו נימול לשמונה. ואמרינן דברי רבה כתנאי, זה התנא שאמר לקח שפחה ועוברה עמה נימול לח', פי' קנה שפחה גויה ועוברה, נמצא זה העובר מקנת כסף, וקודם שיטבלנה עודה בגיותה ילדתו כיון שיגיע ליום שמיני חייב למולו ואע"פ שילדתו בגיותה שאינה טמאה לידה, ואמר התנא זהו מקנת כסף הנימול [לשמונה] דלא כרבה. ורב אחא אמר דלא כו'. קיי"ל דכולהו תנאי מא"י איננן לפיכך קרי להו רבי בר מחלת דוכתי, דאע"ג דתנאי איננן קרי להו רב, רב אבא בהאשה שנפלו לה נכסים, ורב אבא נמי בג' שאכלו כאחד ורב חמא בהדא דוכתא. ורב אחא אמר ילדה ואח"כ הטבילה מאחר שאין אמו טמאה לידה אינו נימול לשמונה אלא ליום אחד כרבה. וזהו שאמר רבה, לרב חמא דבעי הטבילה, משכחת לה יליד בית נימול לשמונה, כגון שהטבילה ואח"כ ילדה, מקנת כסף נימול לשמונה כגון שלקח שפחה ועוברה עמה. וגם זו הטבילה ואח"כ ילדה, ומפני מה לא פירש בה טבילה, כיון שהפריש מקודם לזה בין הטבילה ואח"כ ילדה ובין ילדה ואח"כ הטבילה (מימי) [כי] לא שמעת לה. לקח שפחה ועוברה עמה זהו מקנת כסף שנימול לשמונה. לקח זה שפחה וזה עובר זהו יליד בית שנימול לאחד דברי הכל הוא. כי פליגי בילדה ואח"כ הטבילה ת"ק סבר גם זה יליד בית נימול לשמונה, ורב אחא סבר זה יליד בית נימול לשמונה. תניא רשב"ג אומר כל ששהה באדם שלשים יום אינו נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה. שמנת ימים בבהמה אינו נפל שנאמר ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה. הא לא שהה ספק.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

מימהל היכי מהלינן. שום קטן ביום השמיני בשבת דילמא נפל הוא ולא חזי למול ושוטה מבורה שלא לשם מצוה: **אם חי הוא.** כלומר אם כלו לו חדשיו שפיר קא מהיל: **מחקך בגשר.** שמוטה הוא ולא מבורה היא: **לא גזרה.** הא דקתני אין מחללין אלא לענין מכשירי מילה לרבי אליעזר דאמר דמו שבת ה"מ דקיים ליה בגויה שכלו לו חדשיו שעברו [8]ט' חדשים משמשה עד שילדתו ולא משמשה כל ימי עיבורה אבל פפק אין מכשיריו דומין דילמא לאו בר מימהל הוא ומחלל שבת בעשותו פחמים וכרזל: **דאגי.** נפל גמור אם חשוב כמת כדקאמר רב אדא בר אהבה דאיתיו אלא מחקך בגשר מ' לא הויא מבורה: **לאלבה להביא בן ח'.** דכוליה קרא דריש ליה בתורת כהנים מן הבהמה מקלת בהמה מטמאה ומקלת אינה מטמאה פרט לגורפה שמטה ומדמעטיו טרפה שמטה מכלל דטהורה קאי אשר היא לכם להביא בהמה טמאה לפי שפרשה לשונה דכתיב בהו[9] לכל הבהמה אשר היא מפרסת פרסה ואינה מעלה גרה וגו' מוקי לה התם בחבר מן המי הכמוב מדבר ופרשה זו בטמה ודאי לאלבה להביא בן ח' מדשיס אלף שחיטתו מיתה ומטמאה: **מר סבר חי הוא.** לפיכך שחיטתו מטהרתו: **נענין אחילה.** אי מותר בחלילה בשחיטתו אם לאו: **טרפה.** שחיטה מטהרתה מלמטה כדפרישת: **היסה לה שעת הכושר.** לישחט וליטהר קודם שנטרפה: **מי פליגי.** למישרי ולד של בהמה בתוך ח' ימיס: **שוחטים אותו ביו"ט.** ואיון מוקלה שהרי בין השמשות נמי היה מוכן לגבר אמו. מיהו שמעינן מינה דמותר לבו ביום: **ושון.** רבי יהודה ורבי שמעון שאלנון ברוחין מומון ביו"ט במסכת בילה[8] אלא שהוא אלו היום הוא ומומו עמו שהוא מן המוכן ומותר לבקר מומו ביו"ט דלא מיתמזג בחיטוטא ומוקמינן לה התם בגון דיתבי דייני התם ולאוהו בשעת לידה מיד: **נפל מן הגג או אכלו ארי.** שמת מחמת מיתה הבאה לו בתוך ל' ממקום אחר דברי הכל בחזקת כלו לו חדשיו קאי דאי לאו הך מיתה לא הוה מת הילכך חי הוא ובאדם הוי ולד ופוטר את אמו מן החליצה ובגי בהמה נמי שתם ולד בהמה ששחט בתוך ח' מותר באכילה דלא חזינא ביה ריעותא וכוב היולדות אינן מפילות[9]: **שפיכה.** [9]ביל"ל בלע"ז כלומר לאחר לידתו לא רצו בו אלא חיות מעט שעבר שפיכה ומת ובגי אדם קאי: ה"ג **ועבדו** [8] **עגלת חילבא ביממא דשבעה: איקריחיו.** מלבאתו עד אורתא שהוא ליל שמיני: **הוה אלינן מיניה.** דמקלת היום כבולו דלכתיב (ויקרא כב) והיה שבעת ימים תחת אמו הא לילה חזי ומיהו מיום השמיני הוא דילדה לאורתא לאו בת הקרבה היא דכתיב (שם ז) ביום צוותו להקריב אבל מבלל נפל נפקיר ליה וחזי לאקדושי דלמריגן בזבחים (דף יב.). [9]לילה לקדושה יום לבהמה ומיכל. אלמא מאן דס"ל כרשב"ג פליג במיתה הבאה לו ממקום אחר ואמר קפיקה הוא: [9] **לוורוניפא.** לגידתו: [9] **מה הולד** [9] **כתוך ל'.** לגידתו ולא היה לגדיו בן אלא הוא [9] וולד לאחר מיתת אביו ועל ידו היו פוטרין אמו מן החליצה אם היה בר קיימא: **ועמדה ונתקדשה.** לאחר זמן לפי שבטורה אמינה זקוקה ליבם: אם

מימהל היכי מהלינן ליה. מבאן משמע דלא אירבי רשב"ג בבן שמנה [8] דזוקא[א] אלא בשתם ולדות[ב] וכן משמע לקמן דאמר ת"ש עגל שנולד בי"ט ושחטין אותו בי"ט ולמי דלכו לו חדשיו ואתא"ל דלא אירבי רשב"ג אלא בולדי בן שמנה הוה ליה לדמויי הב"ע בשתם ולדות ושוד אמר לקמן נפל מן הגג ואכלו ארי דברי הכל חי הוא ומי בולדי בר מ' אירבי היכי מיקם אלדעתיה לומר ד"ה חי הוא ובכולהו לבקמן נמי דמוקמינן בדקיים ליה בגוויה שכלו לו חדשיו וקשה לר"י מהא דאמרינן בפ' העגל (יבמות דף פ:) מיזהו בן מ' כל שלא כלו לו חדשיו רבי אומר שערו ופרניו מוכיחין עליו ר"ל דאמר אמי בר שבעה הוא ואיתתהויי איתתהי ופרין [8] הא דעבד רבה תוספאה עובדא בתאם שהלך בעולה למדינת הים ואיתתהי עד תריסר ירחי שתא כמאן כרבי כיון דאיכא רשב"ג דאמר איתתהי [8] דתני[ג] כל שבחה[ד] כו' כרבי[ה] עבד אלמא משמע בהדיא דבולדי בן מ' אירבי[ו] מדמוכח מינה דמשתהי כרבי ומנא ליה דילמא לעולם ס"ל דלא כדפריש ובשתם ולדות אירבי רשב"ג נמי אירבי דהא בתוספתא דמכילתין מיתני מילתיה דרשב"ג בתר מילתיה דרבנן ורבי דיבמות ואפילוגתייהו קאי דאירבי בבן מ' וא"[ז] ובשמעתין מנגן דבשתם ולדות ס"ל דרשב"ג הא שהה ספיקא הוי דילמא קסבר ולד מעלגא הוי ולא אירבי כלל בשתם ולדות אלא בולדי בן מ'[ז] ויש לומר דדיקינן מדקתני כל שבחה דכל משמע לרבות שתם[ח] דזוקא שהה הא לא שהה ספיקא הוי[ט] והא דמבעיא לן לקמן אי פליגי רבנן עליה דרשב"ג הייט בשתם ולדות דבן מ' ולאי בהליא קתני לה בתוספתא[י] וא"ת הכא בי"ט הכא במאי עסקינן [יא]דקים ליה בגוויה שכלו לו חדשיו ת"ש [יב]ושון [יג]שאם נולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן ה"נ שכלו לו חדשיו ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן שמעון בן גמליאל [יד]הלכה מכלל דפליגי ש"מ אמר אביי [טו]נפל מן הגג או אכלו ארי דברי הכל חי הוא כי פליגי שפיהק ומת מר סבר חי הוא ומר סבר מת הוא למאי נפקא מיניה [טז]לפטור מן הייבום נפל מן הגג או אכלו ארי דברי הכל חי הוא והא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע איקלעו לבי בריה דרב אידי בר אבין ועביד להו עיגלא תילתא ביממא דשבעה ואמרי ליה [יא]אי איתרחיתו ליה עד לאורתא הוה אכלינן מיניה השתא לא אכלינן מיניה אלא כשפיהק ומת דברי הכל מת הוא כי פליגי בנפל מן הגג ואכלו ארי מר סבר מת הוא ומר סבר חי הוא בריה דרב דימי בר יוסף אתיליד ליה ההוא ינוקא בגו תלתין יומין שכיב יתיב קמתאביל עילויה אמר ליה אבוה צוורוניתא קבעית למיכל אמר ליה [יב]קים לי ביה שכלו לו חדשיו רב אשי איקלע בי רב כהנא איתרע ביה מילתא בגו תלתין יומין חזייה דיתיב וקא מתאבל עילויה אמר ליה לא סבר ליה מר להא דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן שמעון בן גמליאל אמר ליה קים לי בגויה שכלו לו חדשיו [יג]איתמר מת[ט] בתוך שלשים ועמדה ונתקדשה אמר רבינא משמיה דרבא אם

מימהל היכי מהלינן ליה אמר רב אדא בר אהבה [א]מלין אותו ממה נפשך אם חי הוא שפיר קא מהיל ואם לאו מחתך בבשר הוא ואלא הא דתניא ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת אמאי נימהליה ממה נפשך אם חי הוא שפיר קא מהיל [ב]ואם לאו מחתך בבשר הוא אמר מר בריה דרבינא אנא ורב נחומי בר זכריה תרגימנא מימהיל הכי נמי מהלינן ליה לא נצרכה אלא למכשירי מילה [ג]ואליבא דרבי אליעזר אמר אביי כתנאי [ד]וכי יומת מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה להביא [ה]בן שמנה שאין שחיטתו מטהרתו רבי יוסי ברבי יהודה ור' אלעזר בר"ש אומרים שחיטתו מטהרתו מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר חי הוא ומ"מ מת הוא אמר רבא אי הכי אדמיפלגי לענין טומאה וטהרה ליפלגי לענין אכילה אלא דכולי עלמא מת הוא ורבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון סברי כטרפה טרפה לאו [ו]אף על גב דמתה היא שחיטתה מטהרתה הכא נמי לא שנא ורבנן לא דמי לטרפה טרפה היתה לה שעת הכושר האי לא היתה לה שעת הכושר וכ"ת טרפה מבטן מאי איכא למימר התם יש במינה שחיטה [ז]הכא אין במינה שחיטה איבעיא להו מי פליגי רבנן עליה דרבן שמעון בן גמליאל או לא אם תמצי לומר פליגי הלכה כמותו או אין הלכה כמותו ת"ש [ח]עגל שנולד ביום טוב שוחטין אותו בי"ט הכא במאי עסקינן [ט]דקים ליה בגוויה שכלו לו חדשיו ת"ש [י]ושון [יא]שאם נולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן ה"נ שכלו לו חדשיו ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן שמעון בן גמליאל [יב]הלכה מכלל דפליגי ש"מ אמר אביי [יג]נפל מן הגג או אכלו ארי דברי הכל חי הוא כי פליגי שפיהק ומת מר סבר חי הוא ומר סבר מת הוא למאי נפקא מיניה [יד]לפטור מן הייבום נפל מן הגג או אכלו ארי דברי הכל חי הוא והא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע איקלעו לבי בריה דרב אידי בר אבין ועביד להו עיגלא תילתא ביממא דשבעה ואמרי ליה [יא]אי איתרחיתו ליה עד לאורתא הוה אכלינן מיניה השתא לא אכלינן מיניה אלא כשפיהק ומת דברי הכל מת הוא כי פליגי בנפל מן הגג ואכלו ארי מר סבר מת הוא ומר סבר חי הוא בריה דרב דימי בר יוסף אתיליד ליה ההוא ינוקא בגו תלתין יומין שכיב יתיב קמתאביל עילויה אמר ליה אבוה צוורוניתא קבעית למיכל אמר ליה [יב]קים לי ביה שכלו לו חדשיו רב אשי איקלע בי רב כהנא איתרע ביה מילתא בגו תלתין יומין חזייה דיתיב וקא מתאבל עילויה אמר ליה לא סבר ליה מר להא דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן שמעון בן גמליאל אמר ליה קים לי בגויה שכלו לו חדשיו [יג]איתמר מת[ט] בתוך שלשים ועמדה ונתקדשה אמר רבינא משמיה דרבא

[ג] [נעגל קכ], [ד] מוקין נפ: פיקה ו:, [ה] מוקין סם ביקה כו:, [ו] [נעגל קו: וש"ן], [ז] יומות ל"ה מת תוזק יומות לו: ד"ה מת וכו' שכתבו לכש"י דהכא גורס כפוף שנשיס, [ח] [ויקרא יקן], [ט] [דף כז:], [י] [יומות לו:], [יא] [כמו"ק כ: גרס רש"י לידוניים' ופי' פעולת אבל כמו גיר' הערוך שכבית מוק הכא ד"ה לתיבמה], [יב] [ל"ל כפוף ע"פ עדות' של מוק' יומות וכמוהם], [יג] [ל"ל וחי לאחר מיתת אביו], [יד] [ר"ל מדקתני כל ששהה ולא תני אם שהה כרבי עבדיו], [טו] [וה"ל דאי לאו הכי מה בא רשב"ג לתוספ' על מילתא דרבי], [טז] [ערך לד ג],

תורה אור השלם

[1] וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִיא לָכֶם לְאֲכֻלָה הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד הָעָרֶב: ויקרא יא לט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ס"ג ועבדיך להו עגלא מלמה: (ב) תוס' ד"ה מימהל וכ' בבן שמונה ופכיך אלא אם דעבד: (ג) בא"ד (ד) בא"ד הוה ליה למימני הלכה כרבי וכרשב"ג לגיכה: (ה) בא"ד אין בכל ד"ה לא נצרכה. ב' חדשים משמשמה. עי' תנ"ש פ' מו ס"ק מו: ד"ה שפיהק ביילי בלע"ז. עי' נדה סב ע"א תד"ה משפקה: ד"ה הוה אכלינן מיניה וכו' לילת לקדושה. ועי' בתוס' שם זמרים יג ע"א ד"ה יום וע"ש:

לעזין רש"י

ביילי"ר [בדיילי"ר]. לפתק.

רבינו חננאל

וזה שאנו מלין כל קטן בן ח', הלא אמר רשב"ג קודם ל' יום ספק נפל הוא (וארן) [ואין] מחללין עליו את השבת ומלין אן]תו בן ח' ימים, שמא נפל הוא. ופרקינן מלין אותו ממה נפשך, אי חי הוא שפיר קא מהיל, ואי נפל הוא מתחך בבשר הוא ולא מלאכה היא. ומקשינן אלא הא דתניא ספק בן ז' או בן ח' אין מחללין עליו את השבת אמאי נימהליה מס"ג. ופרקינן מימהל הי"נ דמהלינן ליה, לא נצרכה אלא למכשירי מילה ואליבא דר' אליעזר. ולית הלכתא הכי דשיגרייא היא ואשיגרייא לא סמכינן. (ואם יש להקשות עוד, אי הכי אם המילה תיתוך בשר היא ואינה מלאכה, אפילו מילה שלא בזמנה יהא נימול בשבת מחתך בבשר הוא. ופירקו כי מילה בחי מלאכה היא כי מתקן הוא, כי כיון שחותך הנרלה מתקנו לאכול תרומה ולשחוט עליו אביו את הפסח). **לאכלה להביא בן ח' שאין שחיטתו מטהרתו.** פי' זו בהמה גסה טהורה שיולדת לט' חדשים היא. **ומיבעיא** לן רשב"ג פליגי רבנן עליה אי לא. ופשטין דפליגי רבנן עליה והילכתא כותיה, דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג, ואי לאו דפליגי הלכה למה. אמר **אביי נפל מן הגג ואכלו אריה דברי הכל כמו חי הוא.** כי פליגי שפיהק ומת. ומקשינן עליה מדרב פפא ורב הונא בריה דר' יהושע דאיקלעו לבי בריה דרב אידי בר אבין ועבד להו עיגלא תלתא ביומא דשבעא, ואמרן[ן] ליה אי איחרתו עד לאורתא הוה אכלינן מיניה, והרי זה נשחט ולא אכלו ממנו שאמרו כיון שלא שה ח' ימים כנפל חשוב ואין שחיטתו מתירתו באכילה. והדר ביה דאמר אלא שפיהק ומת דברי הכל מת הוא, כי פליגי בנפל מן הגג או אכלוה אריה. ושמעינן מהאי מעשה דרב פפא ורב הונא בריה דרב דאמר אביי דאם אכלוה אריה אינו מותר באכילה, ולקרבן פסול ואין כשר לקרבן אלא מיום השמיני והלאה. וזה שאמר אביי כיי מות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה להביא בן שמונת ימים שאין שחיטתו מטהרתו, בריתיה זו שנויה בתורת כהנים. **לשמונה** חדשים חלוקתם, דתני בהדיא במתניתא דבי ר' חייא ודבי ר' אושעיא איזהו בן ח' כל שלא יצאו לו חדשיו, ר' אומר סימנים ניכרין בו שערו וצפרניו שלא גמרו. וכדרך שבן שמנה חדשים באדם נפל, כך בן ח' בבהמה גסה וכן ר' בדקה נפל, ורשב"ג אומר כל ששהה באדם לי' יום אינו נפל וכו'. **והלכתא** כת"ק דאמר בן שמנה אין שחיטתו מטהרתו, אלא אמרינן מה היה ובגילה היא ומטמאה שאין שחיטה מועלת בבגילה, דתנינן מתניתין סתמא כוותיה בפרק בהמה המקשה לילד, ופירשנוהו שם מי יש במינו שחיטה מי אין במינו שחיטה בן ח' חי אין שחיטתו מטהרתו לפי שאין למינו שחיטה. **וסוגיא** דשמעתא שאין שחיטתו מטהרתו בפחות משמנה ימים אלא בדמוחזק לן שכלו חדשיו, כגון שהיתה בהמה קשורה לו בביתו ט' חדשים לגסה (וארבע) [וה"ן] לדקה וילדה, וברי לן שלא עלה [עליה] זכר בביתו. וזה ששנינו בבכורות שם תינוק בן יום אחד מיטמא בטומאת מת, וזוקק ליבום ופוטר מן היבום, ומאכיל בתרומה ופוסל הכהנים, ונוחל ומנחיל, וההורגו חייב, והרי הוא לאביו וללאמו וללכל קרוביו כחתן שלם, ומאמינן בגמרא למאי הילכתא אמר רב פפא לענין אבלות. לימא מתניתין דלא כרשב"ג דתניא רשב"ג אומר כל ששהה באדם לי' יום אינו נפל, הא לא שהה ספיקא הוי. ומפרקינן דקים ליה בי' שכלו לו חדשיו. ודין כל השנוים במשנה זו דינם אחד במחזוק לן ביה שכלו לו חדשיו. ומיהא הוו (מיתא) [מתאבלין] באלי בריה דרב דימי בריה דרב יוסף ורב כהנא בינוקא דשכיב בגו תלתין יומין דהוו מוחזקין שכלו לו חדשיו. **איתמר מת בתוך שלשים ועמדה ונתקדשה.** אמר רבינא משמיה דרבא

גסה טהורה, על דעת כמו שאמרו בפרק א' ממסכת בכורות [דף ח] בבהמה גסה יולדת לט' חדשים, ומה שתלד בהמה גסה טהורה בחודש ח' הרי הוא כמת ולא תועיל בו השחיטה להוציאו מידי נבילה לענין הטומאה כמו שמועלת בטריפה. מכאן הראיה שהקדמנו ממה שאמרו ויש מן הבהמה שאינה מטמאה פרט לטריפה ששחטה ותמצא כמותה בשחיטת חולין [עב] בפרק בהמה המקשה לילד.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

מ א מיי' פ"ג מהל' מילה הלכה יד סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף יא הגה"ה:

מא ב ג ד מיי' פ"ג מהל' שלה אלה הטומאות הלכה ו:

מב ה ו מיי' פ"ג מהל' יום טוב הלכה ג סמג לאוין עה טוש"ע ס"ח סי' תלח סעיף ה:

מג ז מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ט:

מד ח ט מיי' פ"ג מהל' יום טוב הלכה ה סמג עשין ב טוש"ע שם סי' קנו סעיף ד:

מה י מיי' פ"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה ד סמג לאוין עה וקנב טוש"ע י"ד סי' עו סעיף ב:

מו כ מיי' פ"ג מהל' מאכלות אסורות הלכה ז סמג עשין מד"ס ב טוש"ע י"ד סי' שעד סעיף ח [כרי"ף כאן וכפ"ג דמו"ק דף לג: וכן בלפ"ס כאן וכתס סי' לג:].

מוסף רש"י

ושוין. מנאי דפליגי בגמ' ביצה (כ:) נמי בכור שעולה בו מום ביי"ע, ושוין דאפילו אאוקר בעולה בו ביום משום דמוקר היום בין המשמות מממה מיסור קדשים כתוך, אבל אם עולה היום ומומו עמו מוקן הוא, שלא נאסר מעולה, דהא נמצי אמו היום מוקן אבל אמו ומומר דבכור אינו קדוש עד שיולד, וכשעולה הרי מומו עמו ולאוי נשחטו בתוך [חולין נא:]. **מת** בתוך שלשים. בן הימנה ומתקדשה לשוק בתוקת שפטוות משום בנה [בבות לה:].

מוסף תוספות

א. דמנ"ל דמהלינן ל'. תוס' הלא"ש. **ב.** איירי. תוס' הלא"ש. דלרשב"ג היכא דלא שהה חשבינן ל' שפקא ולרבנן חשבינן ל' בר קיימא. תוס' יומות פ: ד"ה כיון. **ג.** רשב"ג אומר. תוס' הלא"ש. **ד.** ל' יום. תוס' הלא"ש. **ה.** הני גמגי שם ובתוס' הלא"ש ומס"ן ומה"ן ומה"ן מלן: 'כרבים'. **ו.** דחשיב בר קיימא לרשב"ג. תוס' יומות פ: ד"ה כיון. [ז]רשב"ג מיקל. ריעב"ש. **ז.** כמו רבי ורבנן בני פלוגתה. תוס' הלא"ש. **ח.** ולדות. תוס' הלא"ש. **ט.** דאי לא איירי רשב"ג אלא בבן ח' ודאי דאיירו בהו רבי ורבנן הו"ל למימר 'אם שהה'. תוס' הלא"ש. **י.** דפליגי רבנן עליה דרשב"ג דמיקל, ולא בענין למפשט משמואל. ריעב"ש. **יא.** בר פלוגתייהו דרבנן. תוס' הלא"ש. **יב.** בדפסק כרשב"ג ולא כרבי. תוס' הלא"ש. דאם לא בא להוסיף רשב"ג סתם ולדות מה בא להוסיף על רבי. תוס' יומות פ: ד"ה כיון.

רב נסים גאון

אמר אביי בתנאי לאכלה להביא בן ח' שאין שחיטתו מטהרתו. עיקר דבר זה שנוי בתורת כהנים [ויקרא יא] כי יומות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה, וכי יומות הרי זו מיתה ודאי, מן הבהמה יש מן הבהמה מטמאה ויש מן הבהמה שאין מטמאה, פרט לטריפה ששחטה. ונתבאר לנו בזה הכתוב בהמה [טרפה] ששחטה אינה מטמאה. ונשאו ונתנו בדבר זה הרבה ואמרו באמצע הדברים, בן ח' יוכיח שיש למינו שחיטה ואין שחיטתו מטהרתו. ולאחר כן אמרו לאכלה להביא בן ח' שאין שחיטתו מטהרתו, כלומר בן ח' חדשים בבהמה

קלו:

ואם אשת כהן היא אינה חולצת. הקשה ה"ר משה מבפייס ותמלון ומה כיון דאמרי' בס"פ שני דיבמות (דף כג.) דספק חלוצה היכא דנכנסה שריא דתנן התם אם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם ואמרינן בגמ' ד) תני שילא אפילו שניהם כהנים מ"מ חלוצה דרבנן ועל ספק חלוצה לא גזרו ואומר רבי דהאי דאיכא חולצת בשמעתין לא משום שאם חלצה (לא) יהא מחויב להוציאה אלא כיון דאפשר בלא חליצה מוטב שלא תחלון שלא להוציא לעז על ביה כעין שמצינו בפרק בתרא דיבמות (דף קיט.) דתנן האשה שהלך בעלה וגרתה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך לא תנשא ולא תתייבם עד שתדע שמא מעוברת גרתה ואמר בגמ' ה) ולעולם אמר זעירי ג' לעצמה ט' לחבירתה וחוזלת ממ"נ פי' שאם נתעברה גרתה וילדה מותרת לשוק אלא חליצה ואם לא נתעברה הרי חליצה פוטרת ר' יוחנן אמר לעצמה ג' לחבירתה לעולם ופריך ותחלון ממ"נ ומשני גזירה שמא יהא ולד של קיימא ונמצא מגייבה כרוז להכותה וילגרכה דילמא איכא דהוי בחליצה ולא הוה בהכרזה ואמרו קא שרו חלוצה להכותה אלמא אנו מעגנין אשה זו לעולם משום טעמא דנמצא מגייבה כרוז להכותה ולכך אין אנו מניחים לחלון וכל שכן הכא שיש ליגמע יותר מחליצה ואיכא למיחש טפי שלא יאמרו קא שרו חלוצה לכהן. מ"ר: **ואם אשת כהן היא אינה חולצת.** דמי הוא דאפילו כי לא שהה כרבנן כדאי' בהחולץ (יבמות דף לו: וש"ס) והא דאמרינן לעיל דהלכה כרשב"ג היינו דוקא באשת ישראל[א] אבל באשת כהן לא ק"ל כוותיה להגייבה חליצה הואיל ואשת כהן היא.[ב] מ"ר: **דתניא חוכר ולא טומטום ואנדרוגינוס.** השתא משמע דדרש מלשון זכר ונקבה ולא מיתורא דה' דהזכר ואש נקבה דאש לא כן מאי קפדין בסמוך ומ"ש גבי מילה מאי קרא צריך במילה לרבות אנדרוגינוס והא אדרבה[ג] צריך מיעוט גבי ערכין למעוטי אנדרוגינוס[ד] אלא ע"כ לאו מיתורא דקרא ממעט ליה מערך איש ואשה אלא ממשמעות דזכר ונקבה הלכך צריך קרא במילה לרבות אנדרוגינוס וכ"מ גמי דגבי קידוש ממעט אנדרוגינוס בלא שוס ייתור כדמוכח בפרק ערף בקלפי ביומא (דף מג. וש"ס) דאמר תנן התם הכל כשרים לקדש כו' ומפרש אשה מגלן אמר קרא ונתן ולא ונתנה כו' ומהיכא טעמא דממעט אשה ממעט אנדרוגינוס וקשה לרבי דבנדה פרק המפלת (דף כח: וש"ס) מייתינן הך מילתא דערכין וקאמר טעמא דכתב רחמנא הזכר ואש נקבה הא מזכר ונקבה לחוד לא הוה ממעט להו אלמא מיתורא דואש וה' דהזכר קדיש ואומר רבי דודאי מיתורא קדיש כדמשמע התם והא דאיצטריך כל זכר גבי מילה לרבות אנדרוגינוס כי היכי דלא ליקשי מערכין[ה] ומשום הכי גבי קידוש לא צריך קרא למעט אנדרוגינוס דילפינן מערכין וממילה לא ילפינן דאית לן למילף מערכין לחומרא ופסול לקדש והא דאמר רב בהמפלת (גם זה שם) טומטום ואנדרוגינוס שרצו לוקן ואוזנם כאתם אין מיחיין על ביאת מקדש ושורפין עליו את התרומה ונפקא ליה התם ביאת מקדש מדכתיב מזכר ועד נקבה תשלחו זכר ודאי נקבה ודאית ואין טומטום ואנדרוגינוס ופריך התם וכל היכא דכתיב זכר ונקבה למעוטי טומטום ואנדרוגינוס והתניא כו'[ו] דטעמא דכתב רחמנא הזכר ואש נקבה כו' והשתא מאי קפדין דבלא יאור גמי שפיר ממעט טומטום ואנדרוגינוס משום דילפינן מערכין וי"ל דכי גמרי מערכין לחומרא כמו גבי קידוש אבל לקולא לפוטרו מביאת מקדש כשרלה לוקן ואוזם כאתם לא ילפינן מערכין אלא אדרבה ילפינן ממילה לחומרא לחייבו על ביאת מקדש מיהו קשה לרבי מהא דתני בבכורות בפרק אלו טומין (דף מט. וש"ס) הזכר ולא הנקבה כשהוא אומר למעט הזכר שאין תלמוד לומר להוציא טומטום ואנדרוגינוס והשתא אמאי איצטריך קרא למעט טומטום ואנדרוגינוס שאינם קדושים לעולה תיפוק ליה משום דילפינן מערכין לחומרא דהיינו חומרא שאין קדושה אלא עליהם ולריך להביא קרבן אחר ובדוחק אומר ר"י דאדרבה היא קולא שאם לא מצא אלא אנדרוגינוס יהא יושב ובטל כעין שמצינו גבי סוכה בפרק לולב הגזול (דף לו:) דתניא ר' יהודה אומר אין סוכה נוהגת אלא בד' מינים שבלולב והדין נותן ומה לולב שאינו בלילות כביום כו' אמרו לו כל דין שאתה דן שתחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא מצא ד' מינין יהא יושב ובטל ומיהו לא דמיא שפיר להתיר דהתם ולאי סופו להקל שאם לא ימצא ד' מינים כל ימי סוכה נמצא המצוה עוברת וא"א לעשותה עוד אפילו ימצא אחרי כן אבל גבי קרבן אם אינו מוצא עכשיו אלא אנדרוגינוס אחר זמן ימצא וא"כ תחילתו[ז] וסופו להחמיר הוא ועוד אומר רבי דהכוח קרא דהזכר גבי עולת נדבה הוא דכתיב[ח] ולא גבי חובה הלכך לא שייך התם יהא יושב ובטל כיון שאינו מחויב שום קרבן.[ט] מ"ר: **הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס.** בבכורות בפרק (י) אלו טומין (מב. וש"ס) אמר אמי מכאן טומטום ואנדרוגינוס אין שוחטין עליו לא במקדש ולא במדינה רבי ישמעאל אומר אין מום גדול מזה והב"א אינו בכור אלא נגזז ונעבד ואמר בגמ' אר"מ מחלוקת באנדרוגינוס אבל טומטום דברי הכל ספיקא הוא וקדוש מספיקא אמר ליה (כ) אלא מעתה בערכין יערך אלמה תניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס ומשני אמי מכאן טומטום ומשמע דהכי פריך אלמה תניא הזכר ולא טומטום (א) וכיון דאמרת דספיקא היא אצטריך קרא למעוטי ספיקא ומאי קשיא דבשלמא בהכיא קוגיא דלעיל דהתם פריך גבי אנדרוגינוס איצטריך קרא למעוטי ספיקא שפיר פריך שהרי אין סברא לומר שיהא ספק לפסוק דודאי ברור למקרא אם הוא זכר או נקבה ואם הוא אמת שהפסוק מושבו זכר למה יאמרנו אלא קדוש לעולה ואם קרא משיב ליה נקבה א"ל לכתוב למעטו (ד) (ה) אלא טומטום ודאי אצ"ל קרא שיש מהן זכרים ויש מהן נקבות וכי האי גוונא שייך שפיר למקרא למעטו כיון שהוא ספק לנו אם הוא זכר או נקבה כעין שמצינו גבי מעשר בהמה דתנן בפ' בתרא דבכורות (דף נח:) ומייתי לה בפ"ק דב"מ (דף ו:) קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין ומפרש התם טעמא דעשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק וכן בנגעים ספק בהרת קדמה לשער לבן או שער לבן קדם לבהרת ונפקא לן בשלהי מסכת מזיר (דף סה.) דטהור מדכתיב לטהרו או לטמאו שפתח הכתוב תחילה בטהרה ונראה לר' דה"פ מילתא דרב חסדא אבל טומטום מספיקא משום דכל כמה דמצינן לאוקמי קרא למעט באנדרוגינוס דממעטי להו רבנן מדכתיב הזכר כדדרים התם לעיל ליתא לן לאוקמי קרא למעוטי טומטום משום דאש הוא זכר ודאי אין סברא למעוטי ואש הוא נקבה אין צריך קרא דהשתא פריך איצטריך מערכין דלא הוה לן למעוטי טומטום כיון דאיכא לאוקמי קרא לאנדרוגינוס ליתא לן למעוטי טומטום מיניה דליכא למימר ואש נקבה לאנדרוגינוס לא איצטריך דבר מיעטוהו מהזכר (ה) מ"מ הוה אמינא נהי דמעטיה קרא מערך איש מיהו לא גרע מאשה ויהא לו לכל הפחות ערך אשה הלכך לאנדרוגינוס גמי איצטריך ואש נקבה לפיכך הוצרכו לתרץ שמי טומטום והא דתני בפ"ק דחגיגה (דף ד. וש"ס) זכורך להוציא טומטום ואנדרוגינוס ולא פריך מיהו בבכורות לרב חסדא ולישני שמי מכאן טומטום ונראה לר' משום דקרא יתירא (ו) למעט טומטום דתני זכורך כתיבי והא דפריך בפ"ק דחגיגה בשלמא אנדרוגינוס איצטריך סד"א הואיל ואית ליה זכרות ליתייב קמ"ל דבריה הוא בפני עצמו אלא טומטום פסיקא הוא איצטריך קרא למעוטי פסיקא ומשני כשביליו מבחוץ ונראה לרבי דשפיר פריך דהתם ודאי לא הוה צריך קרא למעוטי טומטום דפשיטא בלא קרא דלא מייתי עולת ראייה דהיכי נעביד מספיקא לא מייתי על תנאי דאש נקבה הוא תהא עולת נדבה דהא עולת ראייה לא בעי סמיכה ואסור לסמוך משום עבודה בקדשים [ועולת נדבה בעי סמיכה] ואש לא יסמוך טוב שלא יביא כמו שמצינו גבי פסח בפסחים פרק האשה (דף פח:) דתניא תבורה שנתערבו עורות פסחיהן ופסחיהן ונמצאה יבלת באחת מהן כולן יצאו לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני כו' עד דפריך וייתי מותר הפסח ומשני משום סמיכה דאילו מותר הפסח בעי סמיכה ואילו פסח לא בעי סמיכה אלמא משום סמיכה נמנעים מלעשות פסח כ"ש מלהביא עולת ראייה ובבכורות על מילתא דרב חסדא לא הוה מצי לשנויי כשביליו מבחוץ דכ"ש דלא הוה ליה לקרא למעוטיה. מ"ר. וקשה לי לרב חסדא אמאי ממעטו רב נבדה

טומטוס

ואם אשת כהן היא אינה חולצת. [א] אם אשת ישראל היא חולצת אם אשת כהן היא אינה חולצת ורב [ב] שרביא משמיה דרבא אמר אחת זו ואחת זו חולצת אמר ליה רבינא לרב שרביא באורתא אמר רבא הכי לצפרא הדר ביה אמר ליה שריתוה יהא רעוא דתשרו תרבא: ר' יהודה מתיר וכו': אמר רב שזבי אמר רב חסדא לא לכל אמר רבי יהודה אנדרוגינוס זכר הוא שאם אתה אומר כן בערכין יערך ומנלן דלא מיערך [ג] דתניא [1] הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס יכול לא יהא בערך איש אבל יהא בערך אשה תלמוד לומר הזכר [2] ואם נקבה היא [3] זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס וסתם אם אשת ישראל היא חולצת ורב [ד] שרביא משמיה דרבא אמר אחת זו ואחת זו חולצת אמר ליה רבינא לרב שרביא באורתא אמר רבא הכי לצפרא הדר ביה שריתוה. כלומר עתה תאסר ואחר שעה תתירה, יהי רצון שתתיר אף החלב. והילכתא כרבינא משמיה דרבא, דהאמר רבינא דהדר ביה רבא מההיא. ר' יהודה מתיר באנדרוגינוס, פי' למולו בשבת. אמר רב שזבי אמר רב חסדא לא לכל א"ר יהודה אנדרוגינוס זכר הוא, שאם אי אתה אומר כך יערך. דמנ"ל דלא מערך, דתניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס כו', ופשוטה היא.

מז א מיי' פ"ג מהל' יבום הלכה כא סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קסד סעיף ז:

מח ב מיי' פ"ח מהל' ערכין הלכה ה:

תורה אור השלם

1 וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: ויקרא כז ג

2 וְאִם נְקֵבָה הוּא וְהָיָה עֶרְכֶּךָ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל: ויקרא כז ד

מוסף רש"י

אם אשת ישראל היא. אם זה שקידשה ישראל הוא, שאם תחלון מן הגיסס לאחר קידושין לא מיאסר על בעלה (יבמות לז:). **אם אשת כהן היא.** ואם זה שקידשה כהן הוא, שאם תחלון מיאסר עליו, אינה חולצת. וסמיכין אולף (שם). **הזכר.** והיה ערכך הזכר, ומיבעיי דה"מ נפקא לן ונא טומטום (בכורות מב.). **אבל יהא בערך אשה.** ערך איש ואשה אין שוין, כדמפרש בפ' בהר סיני (שם). **ואם נקבה.** מיבעיי דאם נפקא לן ונא טומטום (שם. ובעי"ן נדה כח:).

מוסף תוספות

א. כתוס' הרא"ש מוסיף: לחומרא. ב. דלא אפשר, סמכינן אדרבנן ושריא בלא חליצה. תוס' בכורות מט. ד"ה כיום (ולכאורה י"ל דהוצרכם לא בפיסת תוס' הרא"ש שהבאתו שהיון דהלכה כרבנן, אלא כרש"י ומאירי וריטב"א ופי' הר"ן אם דמשמע שיטתייהו דמסיקנן לרבנן לגבי הא, וצ"ע). ג. גבי מילה ניחא דסתם זכר הוי אנדרוגינוס בכלל. תוס' הרא"ש. ד. מיתורא דה"א. תוס' הרא"ש. ה. דכיון דגלי בערכין דלא הוי בכלל זכר וכו' (ו)מילה נמי הוה ילפינן אי לאו דגלי קרא ד"כל זכר". תוס' נדה כח: ד"ה הא. ז. גבי ערכין. תוס' ד"ה הא. ח. כגון שאמר "הרי זו עולה". תוס' נדה כח: ד"ה הא. ט. הוי קולא שאינו קדוש, דלא הוה ילפינן מערכין לקולא אלא ממילה לחומרא, ולהכי אצטריך קרא. תוס' נדה כח: ד"ה הא. י. (ועי' מהרש"ל ומהרש"ל).

מסורת הש"ס

ד) [גיטין לו: איתא מנכסים"ל], ג) בכורות מב. ערכין ד: נדה כח:, ג) [ד"ק קלו:], ד) [שם כד.], ה) [ד"ק קיט:], ו) [גיר' רש"ל ופופו להחמיר הוא הלכך לא שייך התם יושב ובטל ושוד כיון שאינו מחויב שום קרבן], כי' ולא גבי חובה והוי קולא כיון שאינו מחויב שום קרבן], ז) ס"א אלא טומטום דיי"ל שהמקלא מוסבו לא זכר ולא נקבה דים מסם וכרים כו'.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הזכר וכו' בבכורות בפרק על אלו טומין וכו' אין לך מום גדול: (ב) **בא"ד** אמר ליה **רבא** אלא מעתה וכו': (ג) **בא"ד** דכיון דאמרת: (ד) **בא"ד** אלא טומטום דיש לומר שאין המקרא חושבו לא זכר ולא נקבה דיש מהן זכרים: (ה) **בא"ד** מהזכר דמ"מ ה"א עכ': (ו) **בא"ד** דקל"ל ימיל איכא למעט:

רבינו חננאל

אם אשת ישראל היא חולצת אם אשת כהן היא אינה חולצת. ורב שרביא משמיה דרבא אמר אחת זו ואחת זו חולצת. א"ר רבינא לרב שרביא באורתא אמר רבא הכי כי דאמרת לצפרא הדר ביה. א"ל יהא רעוא דתשרי תרבא, כלומר עתה תאסר ואחר שעה תתירה, יהי רצון שתתיר אף החלב. והילכתא כרבינא משמיה דרבא, דהאמר רבינא דהדר ביה רבא מההיא. ר' יהודה מתיר באנדרוגינוס, פי' למולו בשבת. אמר רב שזבי אמר רב חסדא לא לכל א"ר יהודה אנדרוגינוס זכר הוא, שאם אי אתה אומר כך יערך. דמנ"ל דלא מערך, דתניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס כו', ופשוטה היא.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

והא סתם ספרא הוא דבתורת כהנים תניא לה[ט] וסתם ספרא רבי יהודה[מ]: **נקדש.** מי חטאת נתן אפר על המים: **מכשיר נקטן ופוסל בחשה.** טעמיה מפקד בסדר יומא בפ"ג[נ]: **ובאנדרוגינוס.** שמע מינה דרבי יהודה כאשה משוי ליה: **כל זכר.** ריבוא הוא:

מתני' ושכח ומל את של אחר בשבת בשבת חייב. דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה הוא ועבד ליה מצוה ולא לצורך והכא אפילו רבי יהושע מודה: **אחד למול בשבת ואחד למול בע"ש ושכח ומל את של ע"ש בשבת ר"א מחייב חטאת.** דמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת. ולע"ג דטעה בדבר מצוה שהיה עורך באותו של שבת ומתוך כך טעה בזה ולא בזה עשה מצוה שהרי לאוי הוא למול ולא שאינו דוחה שבת ס"ל לר"א טעה בדבר מצוה ועשה מצוה אינ בה חיוב חטאת חייב. וכי יהושע פוטר דס"ל **גמ' רב הונא מפני.** במתניתין בריאת חייב לדברי הכל כדתנינן לה לקן: **ורב יהודה מפני בריאת פטור.** דמוקי לה בשכח ומל את של ע"ש בשבת ופלוגתא היא בשל אחר השבת בשבת: **שהוא חייב.** דלע"ג דטריל במצוה וטעה בה כיון דלאו מצוה שעדיין לא הגיע זמנו למול חייב: **אלא מע"ו.** שהוקשו כל חטאות שבתורה לחטאת ע"ו[פ] דכתיב תורה אחת יהיה לכם וגו' בפרשת שלח לך לעשים[צ] גבי קרבן ע"ז: **ור' יהושע הסס.** עובד עבודת כוכבים לא עשה מצוה: ה"ג **רב יהודה מפני פטור דתניא אמר ר"מ לא נחלקו ר"א ורבי יהושע על מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול ע"ש כו':** ה"ג **ורבי יהושע הסס לא עדיד במצוה הכא עדיד במצוה.** טרוד להתעסק במצוה גמורה שהרי אחד מהם זמנו היום וטרוד לבו למהר ולעשות ומתוך טרדו טעה ומל את זה שאין בו מצוה כלל: **ושכח ומל של ע"ש בשבת שהוא חייב.** לקמייה מתרץ לה: **דלא ניפסא שבת לידחות.** שאין לו תינוק שיהא זמנו היום הלכך לא היה עורך היום במצוה שלא היה מוטל עליו כלום לעשות ולא היה לו לטעות: **מתני' נולד בין השמשות נימול לע'.** שהרי ליום שמיני של מחר הוא נימול ומל בין השמשות יום הוא ונימול לע': **היה יום ע"ש.** א"ל למולו בשבת הבאה דשמא ט' הוא והויא ליה מילה שלא בזמנה ואינה דוחה שבת וגרע להמתין עד לאחר השבת שהוא עשירי: **חל יו"ט ליום אחר השבת.** אין מילה שלא בזמנה דוחה אותו ונימול ליו"ט: **גמ' חלבו חמה.** שלף ממנו החוטי ולא מגופו: **דתני לודא.** שם מכה: **יום הכראתו כיום הולדו.** ממתינין לו כיום הולדו: **מאי לאו.** יום הולדו דווקא קאמר דלא בעינן מעת לעת: **לא.** הולדו דקתני לאו דווקא יום הכראתו מהא דבעינן מעת לעת ומהא ליכא למשמע מידי: **מתני' ילין.** לרועות של בשר שנשאלו מן הערלה: **עערב.** היא שפה גבוה המקפת את הגיד סביב וממנה משפע ויורד לראשו: **ואינו חולב בארומה.** אם כהן הוא דילפינן ביבמות (ד' ע.) שערל אסור בתרומה: **ואם היה בעל בשר.** שהיה שמן וערלה בשר שלמעלה מערלתו ולאחר שיטלה ערלה כולה כאילו אותו בשר מחזל ומחופה את הגיד: **מפקנו.** ומשפע בחיזמל מאותו עודי: **מפני מראיה העין.** שלא יהא נראה כערל:

פרע

ט) ומלא ס"ו מהגי' פרה הלכה ב' סמנ עשין רלג:
י) ב ג מיי' פ"ג מהגי' שגגות הלכה ח:
נא) ד מיי' פ"ג מהגי' מילה הלכה יב סמנ עשין מה טוש"ע יו"ד סי' רסו סעיף מ':
נב) ה מיי' שם הלכה טז סמנ שם טוש"ע יו"ד סי' רסד סעיף כ:
נג) ו ז מיי' פ"ג מהגי' מילה הלכה ג ה סמנ שם טוש"ע יו"ד סי' רסד סעיף ה ו:

רב נסים גאון

אף אנן נמי תנינא הכל כשירין לקדש חוץ מחרש שוטה וקטן וכו'. זו המשנה במס' פרה בפרק ה', ולענין קידוש מי חטאת נתכוונה. ט) לומר שבעת ששאורו ציצין המעכבין את המילה הרי הוא ערל עדיין, ואם הוא כהן אסור לוכל בתרומה, כמו ששנינו במס' יבמות (דף ס) הערל וכל הטמאין לא יאכלו בתרומה. והזכירו בתלמוד המחלוקת שהיתה בין ר' אליעזר ובין ר' עקיבא בתורת כהנים במה שכתוב (ויקרא כב) איש איש מזרע אהרן, ומה שכתוב (שם) תושב כהן ר' אליעזר גמר לערל בגזירה שוה לערל מפסח, ור' עקיבא אמר איש איש לרבות את הערל. **סליק פרק רבי אליעזר**

ט) זה לפרש את המשנה אלו הן לילין כו'.

מוסף רש"י

הכל כשרים לקדש. כל הטומאים כשרים לקדם מי חטאת, לפילו לאחר, אבל ערל ועומד לא רבי (ובמות עב). לקדש. נתן מים על האפר בכלי חרס (יומא מג.) לערב מים חיים באפר חטאת (עדרכין ג.). ושכח ומל של אחר השבת בשבת. דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה הוא, דעדיין לא הגיע זמנו, ומודה ר' יהושע לחייב (פסחים עב.). את של ערב שבת בשבת. קבבור שהוא של שבת חוב של ערב שבת היה אתמול מולה לו אוטם ומילה שלא בזמנה אינה דוחה את השבת דהוא אל אחר ועכנ זמנה יומתן עד למחר (שם). ר' יהושע פוטר. דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור, ואע"ג דחילל שבת ועשה שלא כדת, מכל מקום מצות מילה קיים (שם). רישא בגון שקדם ומל של שבת בע"ש. שנתחלף לו אתמול של שבת בע"ש ומלו בע"ש ונדיין לא נודע שעתו וסבור שזה העומד של שבת הוא, ואע"ג דעדיין בין דבמיה מצוה עליה כפי מחשבתו, ובגם עשה מצוה, אפילו הכי חייב משום דלא ניתנה שבת לידחות אלא, ופיפא ניתנה שבת לידחות אלא של שבת ועשה בדבר מצוה פטור ואפילו לא עשה מצוה לר' מאיר פטור (שם). ב' ימים של ר"ה נימול ל"ב. ביקר, עולה בין השמשות של ערב שבת חיוב נימול בשבת דשמא תשיעי הוא דבין השמשות ספק יום ספק לילה, ואם יום הוא נמצא שבת יום תשיעי ומילה שלא בזמנה דוחה לא שבת ולא יו"ט, ואם אלו שני ימים